داکترمحب زغم ۲۰۲۳/۰۴/۰۱

نکاتی در مورد املای دری

املای خوب باید این اهداف را برآورده سازد:

۱ .تا حد ممکن صدا های را که در یک کلمه نهفته است، به درستی ارائه کند.
۲ .زمینه التباس و اشتباه در خواندن کلمات را به حد اقل آن کاهش دهد.
۳ .از نظر تعداد حروف و زمان لازم برای نوشتن کلمات، اقتصادی باشد.

زبان های که الفبای مخصوص خود را ندارند و برای نگارش از الفبای زبان دیگری استفاده میکنند، برای نگارنده و خواننده مشکلات زیادی را ایجاد میکنند. تمام زبان های افغانی به شمول دری و پشتو – که ریشهء آریایی دراند- الفبای عربی را - که غیرآریایی است – به کار می برند. این الفبا برای نمایش آواز های موجود در زبان های ما ناقص است و نمیتواند نیازمندی های نوشتاری ما را برآورده سازد.
این هم یک واقعیت است که چارهء جز این نداریم. ما تجربهء ترکیه را، که الفبای یونانی را برگزید، تقلید نه کرده ایم و خود هم رسم الخطی را که قبل از آمدن عرب ها به افغانستان به کار می بردیم، احیا نه کرده ایم. حال که ناچار هستیم همین الفبای ناقص را به کار ببریم، باید راه های را جستجو کنیم که از امکانات محدود این الفبا استفاده اعظمی کرده بتوانیم.
در بعضی موارد میتوانیم از تجربهء زبان پشتو مثلاً از سه نوع حرف «ی»، «ي» و «ې» برای نوشتن درست کلمات استفاده کنیم. میتوانیم «شیر» نوشیدنی را به همین شکل و «شیر» حیوان را به شکل «شېر» بنویسیم. به همین سان با استفاده از (ی) های مروج در پشتو، میتوانیم بین «شاعری» (یک شاعر) و «شاعري» (شعر سرايي) تفاوت نوشتاری ایجاد کرده، از التباس آن ها جلوگیری کرده و خواندن شان را آسان تر بسازیم.
ممکن است گفته شود که خواندن درست کلمات به کمک قرینه ها در جمله و متن امکان پذیر است، بناً ضرورتی به این بحث وجود ندارد. اول اینکه قرینه در همه موارد با خواننده کمک کرده نمیتواند او تازه اگر این کمال را هم داشته باشد، چرا املای را به کار نبریم که بدون قرینه هم کلمات را درست خوانده بتوانیم. اهمیت این امر زمانی آشکار تر می شود که نوآموزان را در حال خواندن متن دری ببینیم و یا خواندن اعلانات تجارتی را از رسانه ها بشنوییم. ما می بینیم که حتی زبده ترین گوینده گان رسانه ها - به شمول رسانه های بین المللی – بعضاً دچار اشتباه در خواندن متن می شوند. اصلاً کسی که متن دری را می خواند، اول باید جمله را بخواند و سپس کلمه های آن را.
از سوی دیگر، تقلید از طرز نگارش فارسی ایرانی، بر مشکلات املایی دری افزوده است. مثلاً دیده می شود که بعضی ها «پولیس» را «پلیس»، «گرام» را «گرم»، «کِریم» را «کرم» ... می نویسند. میدانیم که الفبای عربی خود از لحاظ تعداد حروف صدا دار ناقص است و تمام آواز های صدا دار در زبان های ما را ارائه کرده نه می تواند، حال اگر خود هم به دست خود حروف صداداری را از کلمات بیاندازیم، تلفظ کلمات را دشتوار تر خواهیم ساخت. از سوی دیگر کلمات یاد شده که از زبان انگلیسی وارد زبان های ما شده اند، در انگلیسی به گونه های نخست تلفظ می شوند و ساقط کردن واول های «و»، «ا» و «ی» این کلمات را از تلفظ اصلی شان دور می سازند.
علاوه بر این باعث ایجاد التباس با سایر کلمات می شود، مثلاً: «گرام» اگر «گرم» نوشته شود با «گرم» (ضد سرد) التباس پیدا می کند و «کرم» (کریم) را با «کرم» (خزنده)، «کرم»(بخشش) و «کرم» (یک نوع سبزی) یک سان می شود.

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکاری ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکنې د لیکنیزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکې په ځیر و لولئ

درست است که ایران در بسیاری موارد از ما جلو تر است ولی این بدان معنی نیست که همه کار های آن ها درست باشد و ما بدون چون و چرا از آن ها پیروی کنیم. ایرانی ها «شبر» و «شیر» را یک سان تلفظ می کنند، «پولیس» را «پلیس» می نویسند ... ولی این ها همه تفاوت های لهجوی اند، که تقلید شان به سود ما نخواهد بود.
نوشتن «ی» مجرد به جای کسرهء اضافت، چیز دیگری است که املای دری را نامأنوس ساخته است. برخی ها استدلال می کنند که «ء» در الفبای ما وجود ندارد، بناً «وظیفهء پولیس» باید به شکل «وظیفه ی پولیس» نوشته شود. اگر از این دیدگاه بنگریم، حروفی که ما برای نوشتن به کار می بریم، همه بیگانه و عربی اند، پس تنها «ء» بیچاره چه گناهی دارد که باید با آن دشمنی کنیم. گفتیم که یکی از ویژه گی های املای خوب، اقتصادی بودن آن است. «وظیفهء» نسبت به «وظیفه ی » یک حرف و دو فاصله کمتر دارد و از سوی دیگر زیبا تر به نظر می رسد. به نظر من بهتر است در ترکیب های نسبتی جایی که کلمه به «ه» ختم می شود، از «هء» استفاده کنیم و جایی که در آخر کلمه ها «الف» و سایر حروف می آیند، «ی» را به کار ببریم، مانند «کاکای احمد»، «گلوی سالم»، «پودری کالا...»
با استفاده از سه نوع «ی» مروج در نوشتار پشتو می توانیم تا اندازهء املای دري را به شکلی دربیاوریم که به املای خوب نزدیکتر شود. این امر می تواند خواندن متن دري را برای پشتو زبان ها و خواندن درست متن پشتو را برای دري زبان ها آسان تر کند و با این کار به سوی نزدیکی گوینده گان این دو زبان در کشور یک گام نزدیکتر خواهیم شد.

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکاری ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکنې د لیکنیزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکې په ځیر و لولئ